

УДК 336.14:352

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Віталій Письменний

Тернопільський національний технічний університет імені Івана
Пулюя, Тернопіль, Україна

Резюме. Встановлено, що корупція є однією з найсерйозніших проблем, яка негативно позначається на функціонуванні міст, селищ і сіл. Вона призводить до неефективного розподілу фінансових ресурсів, штучного збільшення видатків бюджетів територіальних громад і погіршення якості життя населення. Також корупція створює нерівні умови для ведення бізнесу, що перешкоджають економічному росту та розвитку. Результати дослідження показали, що в умовах російсько-української війни корупційні зловживання органів місцевого самоврядування можуть загрожувати національній безпеці й обороні, адже частина місцевих фінансів витрачається на критичні в наш час потреби, такі як армія та відновлення інфраструктури. Проаналізовано корупційні схеми в управлінні фінансами територіальних громад за період 2023–2024 рр., пов'язані із завищенням вартості державних закупівель, зловживанням службовим становищем, неефективним використанням бюджетних коштів і комунального майна, використанням «фірм-прокладок», махінаціями із землею тощо. Встановлено, що корупційні ризики органів місцевого самоврядування спричиняють значні фінансові втрати. Акцентовано на тому, що Україні у боротьбу з корупцією в управлінні фінансами територіальних громад залучено значну кількість органів й інституцій, включаючи прокуратуру, правоохоронні та контролюючі органи, громадські організації тощо. Незважаючи на їх складну системну роботу, протидія цьому явищу продовжує залишатися актуальною проблемою. За результатами аналізу корупційних ризиків, їх поширеності та наслідків запропоновано впровадити ефективні антикорупційні заходи, спрямовані на посилення контролю за розподілом і використанням фінансових ресурсів, які передбачають виявлення та профілактику корупційних дій. Встановлено, що найкращих результатів у подоланні корупції в управлінні фінансами територіальних громад можна досягти шляхом антикорупційного виховання. Пори те, що війна, яку розпочала росія, негативно впливає на суспільство, підриваючи соціальну згуртованість і стабільність, загалом сьогодні сформований сприятливий моральний фон для суспільного засудження корупції.

Ключові слова: управління фінансами територіальних громад, бюджетні кошти, комунальне майно та земля, корупційні ризики.

UDC 336.14:352

CORRUPTION RISKS IN FINANCIAL MANAGEMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Vitalii Pysmennyi

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

Summary. Corruption is one of the most serious problems that negatively affects the functioning of cities, towns and villages. It leads to an inefficient distribution of financial resources, an artificial increase in expenditures of the budgets of territorial communities, and a deterioration in the quality of life of the population. Corruption also creates unequal conditions for doing business, which hinder economic growth and development. The results of the research showed that in the conditions of the Russian-Ukrainian war, corrupt abuses of local self-government bodies can threaten national security and defense, because part of local finances is spent on critical needs of our time, such as the army and infrastructure restoration. Corruption schemes in the management of the finances of territorial communities for the period 2023–2024 were analyzed. They are

related to the overestimation of the cost of public procurement, abuse of official position, inefficient use of budget funds and communal property, use of «gasket companies», manipulations with land, etc. It has been established that corruption risks of local self-government bodies cause significant financial losses. It is emphasized that in Ukraine, a significant number of bodies and institutions are involved in the fight against corruption in the management of the finances of territorial communities, including the prosecutor's office, law enforcement and control bodies, public organizations, etc. Despite their complex systemic work, combating this phenomenon continues to be an urgent problem. Based on the results of the analysis of corruption risks, its prevalence and consequences, it is proposed to implement effective anti-corruption measures aimed at strengthening control over the distribution and use of financial resources, which provide for the detection and prevention of corrupt actions. It has been established that the best results in overcoming corruption in managing the finances of territorial communities can be achieved through anti-corruption education. Despite the fact that the war started by Russia has a negative impact on society, undermining social cohesion and stability, in general, a favorable moral background has been formed today for public condemnation of corruption.

Key words: financial management of territorial communities, budget funds, communal property and land, corruption risks.

Постановка проблеми. Корупція через її негативний вплив на різні аспекти соціального та економічного життя є однією з найсерйозніших проблем сучасного суспільства. З одного боку, вона підриває довіру громадян до державних інституцій, чим знижує рівень соціальної згуртованості та політичної стабільності. Погіршуючи ефективність управління фінансовими ресурсами, корупція спричиняє їх нераціональне та нецільове використання або втрату. Це призводить до зниження якості надання базових послуг, як-от освіти, охорони здоров'я, соціального захисту і соціального забезпечення.

З іншого боку, корупція створює нерівні умови для ведення бізнесу, що перешкоджають економічному росту та розвитку. Через неї підприємці та підприємства змушені системно витрачати кошти на надання неправомірної вигоди замість інвестицій у розвиток й інновації, що погіршує їх конкурентоспроможність у ринковому середовищі. Це також зменшує інвестиційну привабливість держави, оскільки інвестори зазвичай уникають ринки з високим рівнем корупції через непередбачуваність і можливі фінансові втрати.

Проблема корупції досить активно проявляється на місцевому рівні, де корупційні ризики мають вагомі наслідки для локального розвитку та добробуту населення. Вона призводить до неефективного розподілу фінансових ресурсів, штучно збільшуючи видатки бюджетів територіальних громад та погіршуючи якість життя громадян. Усе це вимагає розроблення та реалізації антикорупційних заходів, які б підвищили прозорість і підзвітність органів місцевого самоврядування, а також сприяли формуванню культури нетерпимості до цього явища у суспільстві.

Особливої гостроти питанню корупції додає контекст російсько-української війни. В умовах довготривалих воєнних дій значна частина фінансів охоплює першочергові потреби армії, відновлення інфраструктури тощо. Тому корупційні зловживання можуть мати катастрофічні наслідки для національної безпеки й оборони. Війна розкриває назовні ризики незаконного використання фінансових ресурсів, що ще більше підкреслює необхідність підвищення прозорості й ефективності управління фінансами територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика корупції ще довго не буде втрачати своєї актуальності. У дослідженні В. І. Франчука, Ю. А. Комісарчук, В. Ю. Прокопенка та інших, присвяченому вивченню методологічних аспектів цього явища, ретельно проаналізовано правові, соціальні й економічні чинники поширення корупції [1]. О. М. Лозинський зосередив увагу на мотивації, яка спонукає до корупційної поведінки, зокрема він розглядав психологічні механізми, що сприяють поширенню корупції в суспільстві, такі як особистісні риси, індивідуальні мотивації, соціальні впливи [2].

Корупція підриває основи демократії, соціальної справедливості та економічного розвитку, що робить дослідження, спрямовані на боротьбу з нею, важливими та затребуваними. Детальний розгляд проблем протидії цьому явищу, представлений у роботах В. М. Трепака, надає багатогранне розуміння специфічних викликів, з якими стикається Україна, і пропонує конкретні шляхи їх подолання [3]. Аналіз зусиль у боротьбі з корупцією, як це робить Е. В. Невмережицький [4], дозволяє зрозуміти ефективність різних підходів, а також адаптувати найкращі практики у світлі російсько-української війни.

Сьогодні корупція проникла в різні аспекти суспільного життя, включаючи фінансовий простір органів місцевого самоврядування. Вагомий внесок у розвиток цих питань зробили Є. Ю. Кузькін [5], В. В. Мартиненко [6], А. О. Пелехатий [7], Л. О. Першко [8], О. М. Савастєєва [9], Р. І. Щур [10] та інші. З огляду на те, що корупційні практики суттєво впливають на ефективність витрачання фінансових ресурсів, дослідження і впровадження антикорупційних заходів є надзвичайно важливими для уникнення корупційних ризиків.

Метою статті є аналіз корупційних ризиків в управлінні фінансами територіальних громад на тлі російської агресії проти України й розроблення антикорупційних заходів для їх уникнення.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети проаналізовано корупційні схеми в управлінні фінансами територіальних громад, пов'язані із завищенням вартості державних закупівель, зловживанням службовим становищем, неефективним використанням бюджетних коштів і комунального майна, використанням «фірм-прокладок», махінаціями із землею тощо, запропоновано заходи, спрямовані на посилення контролю за розподілом і використанням фінансових ресурсів, виявлення та профілактику цього явища в роботі органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж розглянути питання корупційних ризиків в управлінні фінансами територіальних громад в контексті російсько-української війни, звернемо увагу на результати опитування, проведеного соціологічною компанією Info Sapiens на замовлення Національного агентства з питань запобігання корупції. Так, після повномасштабного російського вторгнення зростає увага до питань корупції, причинами чого було активне висвітлення в ЗМІ випадків розкриття злочинів й актуалізація необхідності проведення антикорупційних реформ з метою виконання вимог Україною для вступу в ЄС.

При цьому корупція залишається другою найсерйознішою проблемою України після збройної агресії росії, що підтверджують результати опитувань представників бізнесу (73%) і громадян (72%) [11]. Ця ситуація підкреслює важливість боротьби з корупцією, включаючи посилення ефективності антикорупційних органів, вдосконалення законодавчої бази і забезпечення прозорості державних процесів. Тільки за умов комплексного підходу можна сподіватися на зменшення її рівня та повернення довіри до державних інституцій.

У нашому дослідженні зосередимося на аналізі корупції в управлінні фінансами територіальних громад у 2023–2024 рр. Ризики у цій сфері призводять до значних фінансових втрат, що негативно позначається на розвитку міст, селищ і сіл. Глибоке вивчення різних корупційних схем, їх поширеності та наслідків дозволяє розробити дієві антикорупційні заходи, спрямовані на посилення контролю за розподілом та використанням фінансових ресурсів, які передбачають профілактику цього явища і невідворотне покарання в разі вчинення корупційних дій.

Однією з найпоширеніших схем корупції в управлінні фінансами територіальних громад є закупівля товарів і послуг за завищеними цінами. Ці дії характеризуються тим, що представники органів місцевого самоврядування за відсутності конкуренції або

навмисно домовляються суб'єктами економічної діяльності, які штучно встановлюють завищені ціни на товари та послуги, що закуповуються за бюджетні кошти. Унаслідок цього реальна вартість закупівель перевищує ринкові ціни, опосередковано спричиняючи бюджетні втрати.

Ризики такої корупції можуть виникнути у багатьох територіальних громадах. Для прикладу, розглянемо комунальне підприємство «Луцький комбінат шкільного та студентського харчування», яке забезпечує харчуванням 20 тис. учнів у 25 школах Луцька. Як свідчать дані, у 2023 р. і перший квартал 2024 р. підприємство реалізувало продукти за такими цінами: свинина та курятина – 520 грн/кг, молоко – 160 грн/л, яйця – 14 грн/шт. Це було необґрунтовано як щодо витрат, так і маржинальної політики підприємства, оскільки при обороті 73 млн грн його прибуток становив 33 тис. грн [12].

Також викликає занепокоєння те, що закупівельні ціни на продукти значно нижчі за ціни, за якими вони продавалися школам. Наприклад, курятина купувалася за 100 грн/кг, а реалізовувалася за 520 грн/кг. Зазвичай націнку встановлюють на готову страву, враховуючи витрати на приготування, зарплати персоналу, транспортні й інші операційні витрати. Значний розрив між закупівельними цінами та цінами продажу може свідчити про неефективність управлінських дій, недостатню прозорість фінансових операцій підприємства і наявність корупційних ризиків.

Численні корупційні схеми у сфері державних закупівель сприяють маніпуляціям із вибором постачальника, що впливає на прозорість і конкурентоспроможність тендерного процесу. Одна з таких схем полягає у створенні так званих «підставних» підприємств, які беруть участь у тендерних процедурах з метою створення ілюзії конкурентного середовища. Зокрема, організатори тендера формують кілька фіктивних компаній, які формально є незалежними учасниками тендеру, але насправді контролюються певною особою.

Прикладом корупційної схеми-маніпуляції із вибором постачальника є укладення у 2024 р. у Миколаєві контракту на ямковий ремонт доріг з новоствореним приватним підприємством «БФ «СОВАР ГРУП». Мало того, відповідно до моніторингу системи електронних закупівель Prozorro, у торгах на суму 1,8 млн грн це підприємство виграло конкурс без конкуренції, оскільки було єдиним учасником [13]. Те, що його статутний капітал складає тільки 2 тис. грн, викликає питання щодо фінансової спроможності підприємства виконати ремонтні роботи на вказану суму.

Корупція у сфері публічних закупівель є серйозною проблемою, що нівелює довіру до органів влади й порушує принципи чесності та прозорості у веденні економічної діяльності. Звернемо увагу на випадок у 2023 р. у Львівській області, що демонструє масштаби та складність таких корупційних схем. Директор комунального підприємства та заступник мера організували механізм отримання неправомірної вигоди, вимагаючи від підприємця 14% від суми договору за постачання піску. За ці кошти вони обіцяли не створювати штучних перешкод і забезпечити своєчасну оплату коштів з бюджету громади.

За результатами тендерної процедури підприємець повинен був поставити 620 т піску на загальну суму понад 300 тис. грн. При цьому постачальнику було встановлено неофіційне зобов'язання сплатити 42 тис. грн у вигляді «відкату» [14]. Ця форма корупції є важким злочином, який передбачає невідворотне та суворе покарання в разі його вчинення. За результатами розслідування посадовцям повідомлено про підозру за фактом вимагання та одержання неправомірної вигоди службовою особою, що передбачає до 10 років позбавлення волі.

Зрештою, крім коштів, «відкати» можуть бути у формі подарунків або інших матеріальних благ. Задokumentований правоохоронцями випадок у 2024 р. у Кременці є наочним прикладом того, як посадовці зловживають своїм становищем для особистого

збагачення. Зокрема, підприємець, який планував орендувати частину нежитлового приміщення площею 3000 кв м, був змушений сплатити 5000 дол. США як хабар за перемогу в тендері. Серед іншого, він надав сотні літрів пального, сертифікати на відпочинок у готелі тощо [15].

Ця форма корупції, створюючи атмосферу безкарності та зневаги до закону, знижує довіру підприємців і підприємств до процесу державних закупівель й органів місцевого самоврядування загалом. Вона призводить до того, що багато суб'єктів економічної діяльності будуть уникати участі у тендерах, побоюючись корупційних ризиків і несправедливого ставлення. Проте найгіршим є те, що зниження довіри має довгострокові негативні наслідки для місцевої економіки, оскільки це нівелює привабливість інвестиційного клімату та гальмує розвиток.

Корупційні практики, які ведуть до значних фінансових втрат для бюджетів територіальних громад, часто використовують «фірми-прокладки», що виконують роль посередників у процесі оренди комунального майна. Один з прикладів є комунальне підприємство «Полтава-Сервіс», яке упродовж багатьох років отримувало в оренду земельні ділянки комунальної власності та здавало їх в суборенду. У 2023 р. така схема орендних відносин призвела до втрати доходів бюджету Полтави на суму понад 750 тис. грн [16], які можна було б уникнути, здававши в оренду комунальну землю без посередників.

Загалом же фінансові махінації з землею є дуже поширеними. Одна з корупційних схем полягає у навмисному заниженні вартості земельних ділянок, що продаються або здаються в оренду. Це здійснюється шляхом підроблення документів, фальсифікації результатів оцінки землі, змови між посадовцями та покупцями або орендарями. У цій схемі підставні особи виступають у ролі фіктивних покупців або орендарів, щоб тільки створити видимість законності угоди. Після отримання земельної ділянки, вона перепродається або здається, або в оренду, але вже за ринковими цінами.

Так, у 2024 р. на Закарпатті правоохоронці викрили корупційну схему, в рамках якої міський голова Мукачева та голова районної ради зловживали службовим становищем для продажу земельної ділянки площею понад 3 га за значно заниженою ціною. Слідство встановило, що ділянка, ринкова вартість якої становила 84,6 млн грн, була продана за 9,6 млн грн завдяки підробленій експертній оцінці. Посадовці також забезпечили розтермінування платежу для приватного товариства, що фактично контролюється головою районної ради. При цьому збитки для територіальної громади оцінюються у 74,9 млн грн [17].

Фальсифікація документів, зокрема підробка фінансових звітів, актів виконаних робіт тощо, є черговим серйозним корупційним діянням, спрямованим на привласнення бюджетних коштів. Цей вид злочину полягає у зміні офіційних документів, щоб приховати реальний стан справ або зобразити вигадані роботи або послуги як завершені. Основною метою фальсифікації документів є незаконне отримання коштів з бюджету в особливо великих розмірах. Часто посадовці працюють у змові, створюючи організовані злочинні групи.

Наприклад, у 2024 р. депутатці та селищному голові з Чортківського району повідомлено про підозри у вчиненні злочинів у сфері службової діяльності. У ході досудового розслідування встановлено, що депутатка застосувала спрощену систему закупівель, що призвело до укладення договорів на майже 300 тис. грн вищу за ринкову вартість. Селищний голова підробив офіційний документ, підтвердивши отримання котлів, які були оплачені на суму 1,6 млн грн, але перебували на заводі виробника і були доставлені після початку кримінального провадження [18].

Поширеною корупційною схемою, що спричиняє значні бюджетні втрати, є завищення обсягів виконаних робіт. Ця практика полягає в навмисному включенні

неправдивих даних до офіційних звітів щодо обсягів виконаних робіт з метою отримання неправомірної вигоди. Завищені обсяги робіт можуть включати збільшення кількості використаних матеріалів, перевищення тривалості часу й інших показників, які впливають на загальну вартість. Такі маніпуляції заважають реалізації ефективних політик управління бюджетними коштами.

У 2024 р. Запорізька обласна прокуратура висунула підозру трьом колишнім посадовим особам комунального підприємства Запоріжжя у розтраті бюджетних коштів на суму понад 610 тис. грн. Посадовці організували демонтаж рейкових колій на вулицях Шевченківського району, при цьому витрати були необґрунтовано завищені, що мало серйозні наслідки для місцевої громади. Відповідно до законодавства, їм загрожує покарання у вигляді позбавлення волі до 12 років з конфіскацією майна та заборороною обіймати певні посади на строк до трьох років [19].

Наслідки таких дій є багатогранними. З одного боку, завищення обсягів виконаних робіт призводить до суттєвих перевитрат бюджетних коштів, оскільки фінансування здійснюється на основі неправдивих даних про обсяги та якості виконаних робіт. З іншого боку, така практика створює нерівні конкурентні умови на ринку, де добросовісні постачальники та підрядники, що дотримуються етичних стандартів і законодавчих вимог, опиняються в не вигідному положенні порівняно з суб'єктами, які вдаються до корупційних схем.

Висновки. Загалом же в Україні у боротьбу з корупцією в управлінні фінансами територіальних громад залучено значну кількість органів й інституцій, включаючи прокуратуру, правоохоронні та контролюючі органи, громадські організації тощо. Попри їх складну системну роботу, протидія цьому явищу продовжує залишатися актуальною проблемою. Зокрема, випадки завищення вартості державних закупівель, зловживання службовим становищем і неефективне використання бюджетних коштів підкреслюють необхідність посилення антикорупційних заходів, а саме:

- розроблення сучасних аналітичних систем, що використовують автоматизовані алгоритми для виявлення аномалій у фінансових операціях і звітах. Такі системи допоможуть в оперативному виявленні потенційних корупційних ризиків і зменшать можливості для корупційних маніпуляцій;
- розроблення індикаторів для ідентифікації потенційних корупційних ризиків на основі аналізу великих обсягів даних, статистичних моделей тощо. Вони повинні забезпечувати раннє виявлення можливих підозрілих дій в управлінні фінансами територіальних громад;
- запровадження обов'язкових програм з антикорупційного виховання для усіх працівників, залучених до витрачання фінансових ресурсів. Ці програми можуть включати навчання з етики, виявлення та запобігання корупційним практикам;
- розвиток і підтримка системи анонімних повідомлень, які дозволяють безпечно інформувати про корупційні правопорушення. Окрім того, важливо забезпечити правовий захист для викривачів корупції, що сприятиме більш активному розкриттю важких злочинів;
- активізація співпраці з міжнародними організаціями та експертами для отримання консультацій і підтримки в розробці ефективних антикорупційних стратегій, орієнтованих на контроль за бюджетними коштами та комунальним майном.

Найкращих результатів у подоланні корупції в управлінні фінансами територіальних громад можна досягти шляхом профілактики цього явища та поширення практики невідворотного покарання у разі вчинення злочинів. Україна зараз переживає один з найскладніших періодів у своїй історії. Пори те, що війна, яку розпочала росія, негативно впливає на суспільство, підриваючи соціальну згуртованість і стабільність, загалом сьогодні сформований сприятливий моральний фон для

суспільного засудження корупції як ганебного явища, що руйнує людську гідність [20, с. 380].

Подальші наукові пошуки повинні зосередитися на оцінці наслідків корупційних практик для стабільності та розвитку територіальних громад в умовах російсько-української війни. Слід проаналізувати, як були адаптовані бюджетні процедури та механізми контролю в умовах високих корупційних ризиків. Результати досліджень можуть стати основою для розробки нових підходів до управління фінансовими ресурсами, які б врахували специфічні умови воєнного стану та підвищили прозорість діяльності органів місцевого самоврядування.

Conclusions. In general, in Ukraine, a significant number of bodies and institutions, including the prosecutor's office, law enforcement and control bodies, public organizations, etc., are involved in the fight against corruption in the management of the finances of territorial communities. Despite their complex system work, combating this phenomenon continues to be an actual problem. In particular, cases of overestimation of the cost of public procurement, abuse of official position and inefficient use of budget funds emphasize the need to strengthen anti-corruption measures, namely:

- development of modern analytical systems that use automated algorithms to detect anomalies in financial transactions and reports. Such systems will help in the prompt identification of potential corruption risks and reduce opportunities for corruption manipulations;
- development of indicators to identify potential corruption risks based on the analysis of large volumes of data, statistical models, etc. They should ensure early detection of possible suspicious actions in the management of finances of territorial communities;
- introduction of mandatory anti-corruption education programs for all employees involved in spending financial resources. These programs may include training in ethics, detection and prevention of corrupt practices;
- development and support of a system of anonymous reports that allow safe reporting of corruption offenses. In addition, it is important to provide legal protection for corruption whistleblowers, which will contribute to more active detection of serious crimes;
- intensification of cooperation with international organizations and experts to obtain consultations and support in the development of effective anti-corruption strategies focused on the control of budget funds and communal property.

The best results in overcoming corruption in the management of the finances of territorial communities can be achieved by preventing this phenomenon and spreading the practice of inevitable punishment in case of crimes. Ukraine is currently going through one of the most difficult periods in its history. Despite the fact that the war started by Russia has a negative impact on society, undermining social cohesion and stability, in general, a favorable moral background has been formed today for public condemnation of corruption as a shameful phenomenon that destroys human dignity [20, p. 380].

Further scientific research should focus on assessing the consequences of corrupt practices for the stability and development of territorial communities in the conditions of the Russian-Ukrainian war. It is necessary to analyze how budgetary procedures and control mechanisms were adapted in conditions of high corruption risks. Research results can become the basis for the development of new approaches to the management of financial resources, which would take into account the specific conditions of the martial law and increase the transparency of the activities of local self-government bodies.

Список використаних джерел

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.

2. Лозинський О. Психологія політичної корупції: монографія. Вид. 2-ге, доповн. Львів: Сполом, 2017. 368 с.
3. Трепак В. М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 442 с.
4. Невмережицький Е. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: КНТ, 2008. 368 с.
5. Кузькін Є. Ю. Фінансове забезпечення фіскального простору місцевого самоврядування: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця; ПП «Технологічний Центр», 2019. 260 с.
6. Мартиненко В. В. Фіскальна політика України в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 390 с.
7. Пелехатий А. О. Бюджетна політика у забезпеченні розвитку територій: концептуальні доміанти та напрями модернізації: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. 386 с.
8. Першко Л. О. Теоретико-методологічні аспекти зміцнення та розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації: монографія. Чернігів: НУЧП, 2020. 300 с.
9. Савастеева О. М. Організація бюджетного процесу на місцевому рівні в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2020. 322 с.
10. Щур Р. І. Фінанси об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні: монографія. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2019. 394 с.
11. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=309> (дата звернення: 01.07.2024).
12. Луцький комбінат шкільного харчування годує дітей за дуже завищеними цінами, – депутат. URL: <https://konkurent.ua/publication/137220/lutskiy-kombinat-shkilnogo-harchuvannya-kupue-produkti-zaduzhe-zavischenimi-tsinami-deputat> (дата звернення: 03.07.2023).
13. Новостворена фірма заробить мільйони на ямковому ремонті доріг у Миколаєві. URL: <https://intent.press/news/economy/2024/novostvorena-firma-zarobit-miljoni-na-yamkovomu-remonti-dorig-u-mikolayevi> (дата звернення: 04.07.2023).
14. На Львівщині заступника міського голови та директора комунального підприємства затримали на хабарі. URL: <https://suspilne.media/lviv/529407-na-lvivsini-zastupnika-miskogo-golovi-ta-direktora-komunalnogo-pidpriemstva-zatrimali-na-habari> (дата звернення: 07.07.2024).
15. Чиновниця з Кременця отримувала хабарі у вигляді сертифікатів Brocard та на відпочинок. URL: https://zaxid.net/chinovnitsya_z_krementsya_vimagala_z_biznesmeniv_habari_u_viglyadi_sertifikativ_v_brocard_ta_vidpochino_n1590341 (дата звернення: 07.07.2024).
16. «Схематоз» як спосіб існування. URL: <https://poltava.to/news/75412> (дата звернення: 08.07.2024).
17. Продаж за безцінь землі на Закарпатті: мер Мукачева отримав підозру. URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/prodazh-za-beztsin-zemli-na-zakarpatti-vikrito-miskoho-holovu-ta-holovu-rajradi-1006835.html> (дата звернення: 10.07.2024).
18. Селищному голові і депутатці з Чортківського району на Тернопільщині повідомили про підозри у вчиненні злочинів у сфері службової діяльності. URL: <https://suspilne.media/ternopil/752129-na-ternopilsini-selisnomu-golovi-i-deputatci-povidomili-pro-pidozru> (дата звернення: 11.07.2024).
19. Розтратили понад 600 тис. грн бюджетних коштів: експосадовцям комунального підприємства повідомили про підозру. URL: <https://suspilne.media/zaporizhzhia/628252-roztratili-ponad-600-tis-grn-budzetnih-kostiv-eksposadovcam-komunalnogo-pidpriemstva-povidomili-pro-pidozru> (дата звернення: 12.07.2024).
20. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.

References

1. Revak I. O. (2011). Koruptsiia: teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia [Corruption: theoretical and methodological foundations of research]. Lviv: LvDUVS.
2. Lozynskiy O. (2017). Psykholohiia politychnoi koruptsii [Psychology of political corruption]. Lviv: Spolom.
3. Trepak V. M. (2020). Protydiia koruptsii v Ukraini: teoretykoprykladni problemy [Combating corruption in Ukraine: theoretical and applied problems]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka.
4. Nevmerzhytskyi E. V. (2008). Koruptsiia v Ukraini: prychyny, naslidky, mekhanizmy protydii [Corruption in Ukraine: causes, consequences, countermeasures]. Kyiv: KNT.

5. Kuzkin Ye. Yu. (2019). Finansove zabezpechennia fiskalnoho prostoru mistsevoho samovriaduvannia [Financial support of the fiscal space of local self-government]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia; PP «Tekhnolohichniy Tsentr».
6. Martynenko V. V. (2019). Fiskalna polityka Ukrainy v umovakh finansovoi detsentralizatsii: teoriia, metodolohiia, praktyka [Fiscal policy of Ukraine in conditions of financial decentralization: theory, methodology, practice]. Irpin: Universytet DFS Ukrainy.
7. Pelekhatyi A. O. (2019). Biudzhethna polityka u zabezpechenni rozvytku terytorii: kontseptualni dominanty ta napriamy modernizatsii [Budgetary policy in ensuring the development of territories: conceptual dominants and directions of modernization]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka.
8. Pershko L. O. (2020). Teoretyko-metodolohichni aspekty zmitsnennia ta rozvytku mistsevykh biudzhetyv v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Theoretical and methodological aspects of strengthening and development of local budgets in conditions of financial decentralization]. Chernihiv: NUChP.
9. Savastieieva O. M. (2020). Orhanizatsiia biudzhethnoho protsesu na mistsevomu rivni v umovakh finansovoi detsentralizatsii: teoriia, metodolohiia, praktyka [Organization of the budget process at the local level in the conditions of financial decentralization: theory, methodology, practice]. Chernihiv: ChNTU.
10. Shchur R. I. (2019). Finansy obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii v Ukraini [Finances of united territorial communities in the conditions of decentralization in Ukraine]. Ternopil: Osadtsa Yu. V.
11. Koruptsiia v Ukraini 2023: rozuminnia, spryiniattia, poshyrenist [Corruption in Ukraine 2023: understanding, perception, prevalence]. Available at: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=309> (accessed: 1 July 2024).
12. Luts'kyi kombinat shkilnoho kharchuvannia hoduie ditei za duzhe zavysshchenymy tsinamy, – deputat [The Luts'k School Food Factory feeds children at very inflated prices, the deputy said]. Available at: <https://konkurent.ua/publication/137220/lutskiy-kombinat-shkilnogo-harchuvannya-kupue-produkti-za-duzhe-zavyschenimi-tsinami-deputat> (accessed: 3 July 2024).
13. Novostvorena firma zarobyt miliony na yamkovomu remonti dorih u Mykolaievi [The newly created company will earn millions on pothole repair of roads in Mykolaiv]. Available at: <https://intent.press/news/economy/2024/novostvorena-firma-zarobit-miljoni-na-yamkovomu-remonti-dorig-u-mikolayeve> (accessed: 4 July 2024).
14. Na Lvivshchyni zastupnyka miskoho holovy ta dyrektora komunalnoho pidpriemstva zatrymaly na khabari [In the Lviv region, the deputy mayor and the director of the utility company were arrested for bribery]. Available at: <https://suspilne.media/lviv/529407-na-lvivsini-zastupnika-miskogo-golovi-ta-direktora-komunalnogo-pidpriemstva-zatrymali-na-habari> (accessed: 7 July 2024).
15. Chynovnytsia z Krementsia otrymuvala khabari u vyhliadi sertyfikativ Brocard ta na vidpochynok [The official from Kremenets received bribes in the form of Brocard certificates and vacations]. Available at: https://zaxid.net/chynovnitsya_z_krementsya_vimagala_z_biznesmeniv_habari_u_viglyadi_sertifikativ_v_brocard_ta_vidpochyno_n1590341 (accessed: 7 July 2024).
16. «Skhematoz» yak sposib isnuvannia [«Schematosis» as a way of existence]. Available at: <https://poltava.to/news/75412> (accessed: 8 July 2024).
17. Prodazh za beztsin zemli na Zakarpatti: mer Mukacheva otrymav pidozru [Sale of land in Transcarpathia for nothing: the mayor of Mukacheva received suspicion]. Available at: <https://glavcom.ua/country/incidents/prodazh-za-beztsin-zemli-na-zakarpatti-vikrito-miskoho-holovu-ta-holovu-rajradi-1006835.html> (accessed: 10 July 2024).
18. Selyshchnomu holovi i deputatti z Chortkivskoho raionu na Ternopilshchyni povidomyly pro pidozry u vchynenni zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti [The head of a village and a deputy from Chortkiv district in Ternopil region were informed of suspicions of committing crimes in the field of official activity]. Available at: <https://suspilne.media/ternopil/752129-na-ternopilsini-selisnomu-golovi-i-deputatci-povidomili-pro-pidozru> (accessed: 11 July 2024).
19. Roztratyly ponad 600 tys. hrn biudzhetykh koshtiv: eksposadovtsiam komunalnoho pidpriemstva povidomyly pro pidozru [Over 600000 hryvnias of budget funds were spent: the expositors of the utility company were informed of the suspicion]. Available at: <https://suspilne.media/zaporizhzhia/628252-roztratili-ponad-600-tis-grn-budzetnih-kostiv-eksposadovcam-komunalnogo-pidpriemstva-povidomili-pro-pidozru> (accessed: 12 July 2024).
20. Kyrylenko O., Malyniak B., Pysmennyi V., Rusin V. (2015). Planuvannia ta upravlinnia finansovymi resursamy terytorialnoi hromady [Planning and management of financial resources of the territorial community]. Kyiv: TOV «PIDPRYIEMSTVO «VI EN EI».